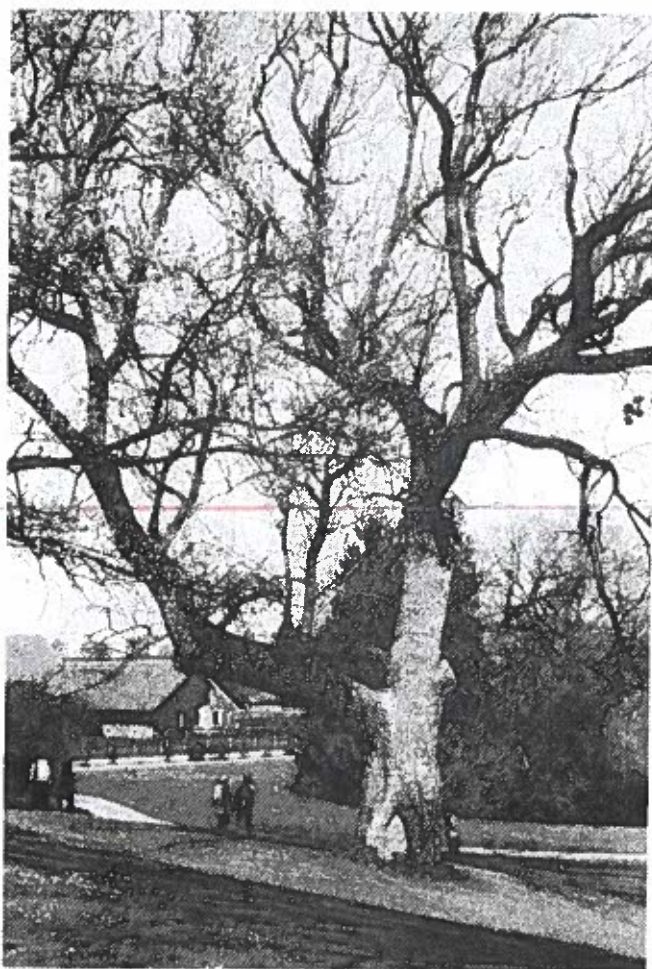

I bøgeskovens haller og fyrreskovens pinjeduft

Af
Skovtaksator Børge H. Larsen,
Lindum Skovridergård, Tjele

*Fra alle dele af Danmark var forstmand
stævnet til Samsø - Danmarks midtpunkt.*

Omkring 100 skovhistorisk interesserede deltog i Skovhistorisk Selskabs 2-dags tur til Brattingsborg, 6. og 7. maj 1989. Ved indgangen til parken bød selskabets formand, forstkandidat Kirsten Olesen velkommen til turen. Skovfoged A. Østergaard indledte med at sige: »Velkommen til Brattingsborg. Jeg skal prøve at fortælle om skovenes historie. Min fortid er mere jagt end træer. I snart 9 år har jeg passet Brattingsborgs skove«.

Fra Brattingsborgs smukke park.

Den mægtige Atlas-ceder i Ørnslunds have.

Man begav sig ind i parken, der er anlagt efter samme opskrift som Gisselfelds Park og hovedbygningen er fra ca. 1870. Man har lavet noget om på parken, således at dens pasning ikke kræver for meget arbejdskraft. Det var en oplevelse at gå gennem den velholdte park, med en del gamle og sjældne træer.

Fra den skønne prak begav selskabet sig hen til den idylle skovfogedbolig »Ørnslund«, hvor en udskåret ørn på toppen af gavlen våger over den smukke bygning.

Godsinspektør Kruse boede her til 1881. Han gjorde en stor indsats for at få øens fortidsminder fredet.

Da Kruse døde blev huset lavet om til gartnerbolig. Ved siden af boede skovfogeden, og i en tredje længe havde 4 polske familier deres hjem.

I »Ørnslunds« have, kunne man glæde sig over synet af mange gamle træer. I øjnefaldende var især en meget flot

Atlasceder, en stor ægte kastanie, en bregnebøg (med frynse-
de blade), en blodbøg og en hægebøg.

Skovfoged Østergaard fortalte, at Brattingsborg har 10 km.
vildthejn. Omkring århundredskiftet havde man i nogle år
Poicinhjorte (svinehjorte), ligesom der en kort tid har været
sikavildt. - Dåvildt fra Valdemar Atterdags tid holdt i 300 år.
Senere blev der udsat dåvildt på ny; man skød den sidste
hjort i 1958. - Husmår og ræv er kommet igen i 1969 efter at
have været fraværende på øen siden år 1900.

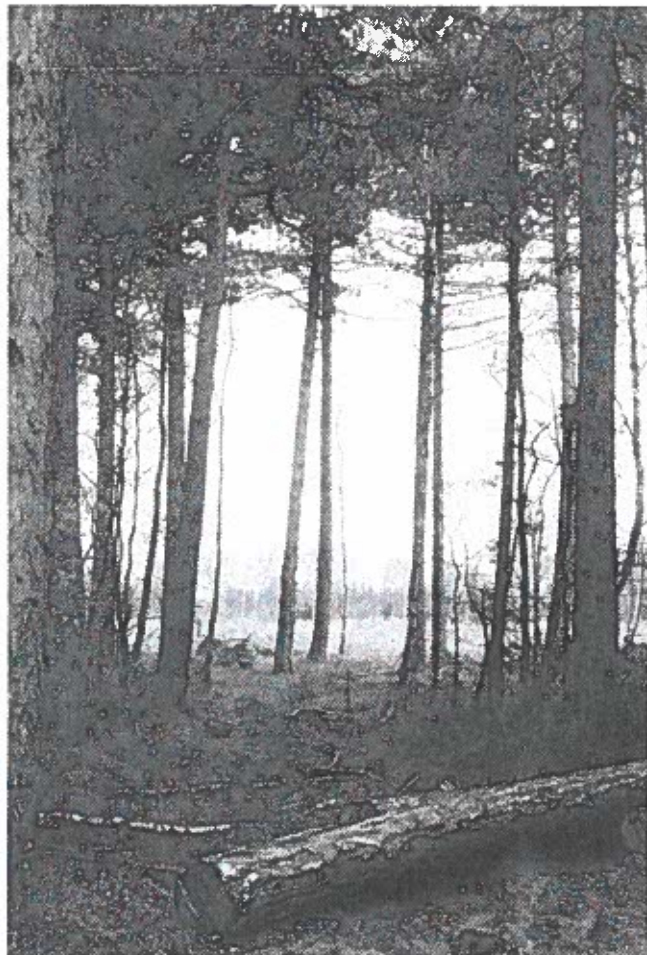
Der er en stor harebestand. De sjældne fugle, hærfugl og el-
lekrage, ses af og til. Duehøgen har aldrig ynglet her, det er
nok for småt.

I gamle dage holdt man 2-dages klapjagt. I 1959 var afskyd-
ningen af fasaner på 2.000, uden udsætning.

I 1974 fangede man 1.200 harer; 200 om dagen. Hvorfor så
mange harer? Her sprøjtes ikke så voldsomt, anvender ingen
gule midler. De levende harer sælges til udsætning andre ste-
der til en stykpris af 400-450 kr. - Danske harer må ikke fan-
ges og sættes i bur.

Råvildtet indført 1871

Fra »Ørnslund« drager vi ud til en frodig bøgebevoksning på
80 år. Østergaard fortæller, at harerne æder de små bøge, og
råvildtet tager sig af askeopvæksten. Træ herovre skal være

Nordby Hede. Østrigske fyr fra 1896.

Skovfoged A. Østergaard blandt de flotte bøge.

så værdifuldt, at fragten kan betale sig. Via Hou er trans-
portudgifterne 100 kr. pr. kubikmeter. Derfor kan det ikke
betale sig at dyrke nåletræ, man skal satse på kvalitetstræ i
løv.

Vi kommer hen til en askekultur, der er indhegnet med
hønsetråd; det vælter op med planter. På den anden side af
vejen, uden hegn, er der næsten ingen opvækst.

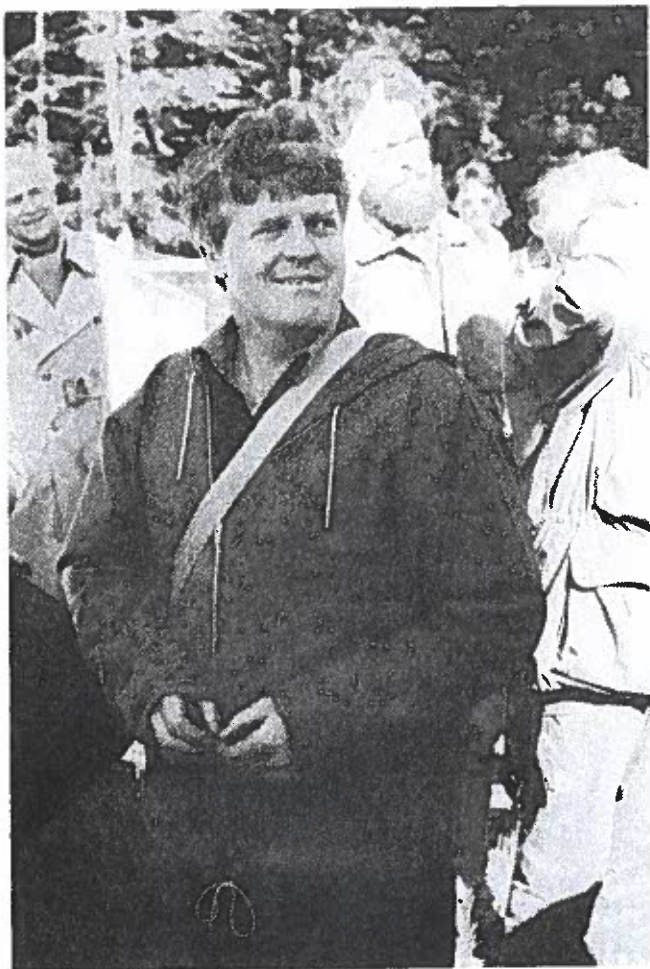
Man er så heldig på Samsø, at der ingen markmus findes;
disse mus er slemme ved de små bøgeplanter. Mosegrise og
muldvarper findes heller ikke på Samsø.

Østergaard beretter, at da man skulle afdrive de gamle bøge,
var kammerherreinden ikke særlig begejstret; man lod derfor
25 store træer stå, men så kom stormen i 1981 og væltede
halvdelen.

På en af bøgene bagved findes en blikplade, der fortæller
om, at her slap man 1 råbuk og 4 råer fra Boller ud i 1871.

-Overalt trives ramsløgene frodigt; de kan godt holde de små
bøgeplanter lidt tilbage, men de hæmmer også græsvæksten.
På tilbagevejen passerer vi en mindsten for Anders Mühl-
dorff, der blev skovrider på Brattingborg i 1875, og virkede
her til sin død i 1922. - Da han blev begravet var det et frygte-
lig regn- og stormvejr, og folk sagde, at »det var skoven, der
græd over den gamle skovrider«.

Efter at have set endnu et par bøgeselvforryngelser sluttede
lørdagens program.

Skovfoged A. Østergaard. En god og kyndig fortæller.

Hvad skal sådan en Senehasser?

Næste dag drog man til Nordby Hede. Man samledes ved Kanhavekanalen, en tørlagt udgravning, hvor man mener flåden søgte ind i vikingetiden.

Skovfoged Østergaard fortæller, at tilplantningen af den ca. 600 hektare store hede startede i 1866. Indtil da var det ingenmandsland, med overdrev og græsning.

Godsinspektør Kruse og skovrider J. Frederiksen blev kaldt til møde med greven, der mente, at det var en god ide at plante heden til. Den første plantør hed Christian Frederiksen.

Han skulle først have Nordbyerne og fårene ud af området. Fårehyrden blev anbragt som en slags ledvogter i Mårup, så var han af vejen. Det var værre med Nordbyerne, som ikke brød sig om »Senehasserne«, beboerne på den sydlige del af Samsø. - »Hvad skal sådan en Senehasser« lød et af tilråbne. »Plant træerne med toppen nedad«, lød deres gode råd. »Sæt træerne i vandkanten - så er du fri for at bringe vand op til dem«. En særlig vittig fyr råbte: »Når de bliver store nok, vil jeg hænge mig i et af dem« - og det gjorde han så. - I den nordlige del af plantagen har man ege fra ca. 1870. Der er ca. 62 ha. med birk. Af nåletræsarealet er 114 ha. med østrigsk fyr, 18 ha. med sitka. - Der er 3 ha. med bøg og 1½ ha. med eg.

Under 2. Verdenskrig var der mangel på brænde, og der blev skovet ca. 150 hektare med bjergfyr. Ved højvande kan man

få vand ind i den nordlige del af plantagen, men det kan den østrigske fyr klare.

Den åbne del af Nordby hede blev fredet omkring 1976. Her kommer mange mennesker om sommeren.

Næste punkt er en 52-årig bevoksning med østrigsk fyr, der ikke havde set en økse før 1981.-

Derefter blev den for Danmark meget sjældne strandfyr (*Pinus maritima*) omtalt. Den findes her i plantagen; ved den 5. højspændingsmast mod vest er der en lille gruppe af denne fyrreart. Den er meget almindelig i Les Landes i Frankrig, hvor man udvinder harpiks til fremstilling af terpentiner. Strandfyrren blev allerede plantet på Nordby Hede i 1870.

Natur og kultur knyttet sammen

Skovfoged Østergaard fortalte, at for 7-8 år siden brændte man Nordby hede af; den lå bar i 4 år, så begyndte de små lyngplanter at spire frem. Før man brændte lyngen af, var der en bille i den, så det var nødvendigt med afbrændingen.

Derefter kørte man ud til Langør havn, hvorfra man kan kigge ud over Stavns Fjord, med de mange øer, der også hører til Brattingsborg. Der er nu ca. 30 sæler ved Bosserne; før sælerne blev syge, var der 200.

Den mand, der i sin tid sejlede for grevskabet til Bosserne, sagde engang da han blev spurgt, om der var mange gæs derude? »Ja, der er så mange, at de skubber hinanden i vandet«. Der var tale om de mørkbugede knortegæs. En af øerne hedder Hønsepold. Har hønsesteder i det maritime. Dem, der passerede Hønsepold, måtte kunne hønse, ellers gik de 3 gange i vandet.

Ved det blinkende blå vand tog selskabet afsked med skovfoged Østergaard. Kirsten Olesen udtalte: »Hjertelig tak for gode dage. Vi har med glæde lyttet til dig; du er en god og kynig fortæller. Vi har hørt om kulturen. Om kultur og natur knyttet sammen. Vi har hørt om sorger og glæder. - Modtag denne flaske - så er der noget at »hønse« med«. - Om eftermiddagen aflagde man besøg på museet i Tranebjerg, hvor museumsleder Lis Nymark fortalte om livet på Samsø i tidligere tider. Man fyrede ikke med brænde derovre, da man ikke havde så meget skov. - Den del af deltagerne i turen, der ikke vidste, at Samsø rummer alt, blev klar over det på denne meget indholdsrige odysse.

Den vellykkede ekskursion sluttede af i Muséet i Tranebjerg.

